

ความคิด-จิตใจ ของเด็กฉลาด

โดย ผศ.ดร.อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์

เด็กหลายๆ คนที่มีพฤติกรรมเข้าข่ายให้สังคมเรียกว่าเด็กอัจฉริยะ พวกเขาที่มักถูกคาดหวังจากสังคมจะมีใครรู้อะไรบ้างไหมว่าเด็กตัวนี้คิดเดียวต้องแบกความคาดหวังเท่าไร แต่เด็กก็คือเด็ก จิตใจของเด็กอ่อนไหว และอารมณ์ของเขาจะขึ้นอยู่กับความรู้สึกมากกว่าความผิดถูก อะไรที่ไปกระทบความรู้สึกของเขามากๆ เขาต้องการทางออกและวิธีหาทางออกนี้ที่สุดจะคาดเดาได้ว่าจะร้ายหรือดี พ่อแม่ที่พยายามอยากให้ลูกเป็น “ซูเปอร์คิด” (Super Kid) หรือพ่อแม่ซึ่งชอบให้คนเรียกลูกให้เป็นอัจฉริยะก็จะมีเป็นผลเสียมากกว่าผลดี มันอยู่ในกฎข้อที่ว่า ไม่มีใครอยากแตกต่างจากคนอื่น

อะไรทำให้เด็กฉลาดล้ำมักกลายเป็นคนไร้ค่า

เด็กฉลาดกว่าวัยมักมีลักษณะเชิงจิตวิทยาที่แตกต่างจากเด็กทั่วไปอย่างน่าสนใจ ข้อมูลต่อไปจะเป็นข้อมูลที่ได้อาจมาจากทั้งงานวิจัย เอกสาร ตำราทั่วโลก และจากภาคปฏิบัติที่พบเด็กพวกนี้จากศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เราจึงตระหนักได้ว่าความคิดและจิตใจของพวกเขาเป็นอย่างไร

ความคิดและจิตใจของเด็กฉลาด

เด็กพวกนี้มีลักษณะทางความคิดและจิตใจที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “เอกลักษณ์ทางจิตวิทยา” ซึ่งเป็นเป็นกลไกทางจิตวิทยาสามารถเกิดได้ตลอดเวลา ในกลุ่มเด็กที่มีสติปัญญาสูงมากคนทั่วไปคิดว่าพวกนี้เป็นกลุ่มอภิสิทธิ์ชน ที่ได้เปรียบผู้อื่น เรียนรู้ได้ง่ายดาย คิดได้มาก รู้มากกว่าคนอื่น ไม่จำเป็นต้องดูแลอะไรเป็นพิเศษ

ความคิด จิตใจภายในที่เป็นผลพวงจากศักยภาพที่สูงความสามารถที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งกว่าคนอื่น เป็นกลไกภายในที่จิตไป “จับ” สิ่งต่างๆ ไม่เฉพาะทางความคิด แต่ “จับ” ด้วยความรู้สึกภายในที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป น้อยคนที่เข้าใจว่าเด็กกลุ่มนี้ไม่ได้มีโครงสร้างทางความคิดและความสามารถที่พิสดารลึกซึ้งจากเด็กทั่วไปเท่านั้น แต่พวกเขายังมีโครงสร้างทางอารมณ์ที่ลึกซึ้งพิสดาร ไม่แตกต่างจากความคิดของพวกเขาเลย ดังนั้นความรู้สึกที่ไวเกินกว่าเด็กปกติธรรมดา เจ็บปวดรุนแรง มีปฏิกิริยาตอบสนองที่ละเอียด ความอ่อนไหวความรู้สึกต่อต้านนั้นรุนแรงกว่าเด็กธรรมดา และเป็นที่น่าเสียดายว่าความจริงเช่นนี้เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ทั้งมวลมองข้าม แต่กลุ่มพวกนี้คิดว่าเด็กพวกนี้อะไรๆ ก็ต้องสามารถทนได้ แก้ไขได้ด้วยตนเอง

Ann Marie ได้ให้ความหมายเชิงจิตวิทยา “คนที่มีความสามารถพิเศษเป็นคนที่มีความไวในการรับรู้ อย่างมหาศาลและมีความอ่อนไหวมากกว่าเด็กอื่น มีศักยภาพสูงมากในการที่จะโยงหรือปรับเปลี่ยนสิ่งที่ได้รู้ ไปสู่ความสามารถทางปัญญาหรือไปสู่สภาวะทางอารมณ์ได้ง่ายกว่าคนปกติ

ในขณะที่ Columbus กล่าวว่า “คนที่มีความสามารถพิเศษนั้นคือความไม่ผสมกลมกลืนกันของ พัฒนาการที่พัฒนาการทางปัญญาและความสามารถต่างๆ ที่มีอยู่อย่างเข้มข้นไปมีผลกระทบก่อให้เกิดการเรียนรู้ ที่เป็นประสบการณ์ หรือการตระหนักรู้ที่แตกต่างจากคนทั่วไป ความไม่ผสมกลมกลืนนี้เพิ่มมากขึ้นในกลุ่มที่มี ศักยภาพสูงขึ้นไปมีเอกลักษณ์ของเด็กกลุ่มนี้บางที่แทนที่จะเป็นผลดี กลับกลายเป็นผลเสียให้พวกเขาอ่อนแอ และ ต้องการดูแลจากผู้ปกครอง ครู การให้คำแนะนำ และช่วยปรับปรุง เพื่อให้พวกเขาสามารถพัฒนาได้เต็มตาม ศักยภาพได้ ซึ่งความไม่ผสมกลมกลืนคือขาดการผสมกลมกลืนหรือการเป็นอันหนึ่งอันเดียว ของอัตราการ พัฒนาการของปัญญาอารมณ์ และร่างกาย”

ความไม่ผสมกลมกลืนกันนี้เองที่ส่งผลให้เกิดความเครียดภายในได้ เช่น เด็กอายุ 3-4 ขวบ สามารถ อ่านออกและมีความเข้าใจพอๆ กับเด็ก 7-8 ขวบ แต่ไม่สามารถขีดเขียนได้ตามจินตนาการหรือความต้องการ ของตนเองได้ ทำให้เครียด หงุดหงิด คับข้องใจ ที่สามารถพบได้เสมอๆ ในกลุ่มเด็กที่มีความสามารถในระดับสูง มาก (Highly Gifted) ความไม่ผสมกลมกลืนภายในก็ก่อให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวไปด้วย และเด็กก็ มักจะมีความรู้สึกว่าตนเอง “แตกต่าง” ไม่มีที่เท่ากับเขา เพราะทุกคนมีความต้องการหรือมีความรู้สึกอยาก เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นที่ยอมรับความรู้สึกว่าสิ่งต่างๆ ไม่เหมาะกับตัวเขาจึงเป็นเรื่องเจ็บปวดไม่น้อยทีเดียว ในระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่อาจมีแนวโน้มในการเรียนร่วมมากขึ้น ยอมรับว่าเด็กที่มีความแตกต่าง และหลากหลายมากขึ้น เห็นความจำเป็นในการจัดระบบการศึกษาพิเศษที่ค้นหาหนทางจัดให้สอดคล้องกับ ความต้องการระดับอาการของเด็กโดยทั่วไปไม่มีใครคาดหวังที่จะให้เด็กที่มี I.Q.50 เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ และไม่มีใครเคยคิดว่าเด็กที่มี I.Q. 150 จะมีความรู้สึกนึกคิดกับระบบการศึกษาอย่างไร หรือเหมาะสมกับเขาแค่ไหน เพราะเด็ก I.Q.150 และ เด็ก I.Q. 50 ต่างก็เป็นเด็กที่สุดโต่งทั้งคู่ โดยที่ยังไม่รวมถึงเด็กที่มีความสามารถ พิเศษอื่นๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ กีฬา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ที่เป็นเด็กกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษและอาจไม่ สามารถปรับตัวได้ดังที่ผู้ใหญ่คาดหวัง

แม้ว่ามีรายงานวิจัยที่ทำในประเทศตะวันตก ในบางแห่งที่รายงานว่าเด็กกลุ่มที่มี I.Q. สูง มีการปรับตัว ทางอารมณ์ และความสัมพันธ์กับเพื่อน ได้ดี แต่ก็มีรายงานอีกมากมายที่ชี้ให้เห็นว่า เด็กกลุ่มนี้มีลักษณะปัญหา ทางการปรับตัวที่มีรูปแบบที่แตกต่างจากเด็กกลุ่มพิเศษกลุ่มอื่นๆ ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของรายงานดังกล่าว และได้เสนอข้อมูลหลายประการพื้นฐานของเขาคือ ความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง มีภาวะการรับรู้ทางอารมณ์ที่ อ่อนไหวและเข้มข้นกว่าเด็กปกติ มีการตอบสนองทางอารมณ์ที่ฉับไวกว่าที่ใครๆ คิด ซึ่งนักประสาทวิทยาได้

พบว่า เด็กกลุ่มนี้มีโครงสร้างทางระบบประสาท คิดว่าตนเองแปลกแยกไปจากเด็กคนอื่น นิัยชอบความสมบูรณ์ไม่มีที่ติและความไม่ผสมผสานกันในเรื่องพัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา ทางกาย และทางสังคม เป็นที่น่าเสียดายว่ารายงานเหล่านี้มักปรากฏอยู่ตามวารสารวิชาการในกลุ่มการศึกษาพิเศษหรือการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เท่านั้น ข้อมูลต่างๆ จึงไม่ถึงมือนักจิตวิทยา นักแนะแนว จิตแพทย์ทั่วไป เด็กกลุ่มนี้อาจจะถูกวินิจฉัยแบบไม่ครอบคลุมสาเหตุที่แท้จริง

องค์ความรู้ในการจัดการเด็กกลุ่มนี้ที่ต้องการความเข้าใจบางอย่างที่เจาะลึกและซับซ้อนกว่าเด็กทั่วไป มีการจัดการที่เหมาะสมถือว่าเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ต้องการผู้ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะซึ่งบุคลากรกลุ่มนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติ ความต้องการ ปัญหา และวิธีการจัดการกับปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษโดยเฉพาะ มิฉะนั้นจะเกิดการบำบัดโดยอาการที่แสดงออกที่เป็นปลายเหตุมากกว่าการรักษาที่ต้นเหตุมากกว่าการดูแลและจัดการด้วยความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ปัญหาทำนองนี้ก็ไม่ได้เกิดเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีความสามารถพิเศษเท่านั้น แต่ก็เกิดขึ้นกับกลุ่มพิเศษกลุ่มอื่นๆ ด้วย เพราะเด็กพิเศษแต่ละกลุ่มมีลักษณะปัญหาที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ ไปทั้งสิ้น และสถานการณ์นั้นก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจไม่เหมือนกัน

แล้วเราจะทำอย่างไร เมื่อถูกมีลักษณะอาการอย่างที่กล่าวมา?

คำแนะนำ

1. หลีกเลี่ยงการเรียกลูกว่าเป็น “เด็กอัจฉริยะ” “เด็กปัญญาเลิศ” และต้องพยายามทำความเข้าใจกับคนรอบด้าน เช่น ญาติ หรือ เพื่อน ครู ฯลฯ ว่าการเรียกเด็กเช่นนั้นเป็นโทษมากกว่าผลดี
2. พยายามหาทางให้เขาเกิดความเข้าใจทางความคิด และความสามารถคนอื่น เพราะเด็กเหล่านี้จะไม่เข้าใจว่าทำไมของง่ายๆ แค่นี้ทำไม่ได้ หรือทำไมไม่เข้าใจ
3. ในการทดสอบ หรือรักษาอาการทางจิตใจ ควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และเจ็บปวดกว่าคนทั่วไป
4. เด็กกลุ่มนี้ต้องการสื่อ หลักสูตร แบบฝึกต่างๆ และ กิจกรรม ที่มีความสลับซับซ้อนท้าทายมากกว่าเด็กทั่วไป พ่อแม่จึงเป็นคนสำคัญที่สุดที่จะเข้าใจเรื่องนี้และพยายามใกล้ชิดกับเขา เพราะลูกจะบอก ว่าสิ่งที่ให้ทำนั้นเขารู้สึกอย่างไร หลายๆ ครั้งเมื่อเขาทำงานได้เร็วกว่าเด็กคนอื่น ผู้ใหญ่อาจจะให้ทำมากขึ้น การให้เขาทำในสิ่งที่เขารู้สึกว่าซ้ำซาก ความรู้สึกเบื่อหน่ายจึงเป็นอาการที่เหล่านี้ต้องเผชิญ และได้พบตลอดเวลาจึงขอแนะนำว่าหากเด็กต้องทำการบ้าน 20 ข้อ เช่นเด็กคนอื่นอาจให้ทำ

น้อยกว่าถ้าแน่ใจว่าเขาทำได้สบายๆ และไม่ยากทำทั้งหมดควรคุยกับครูขอให้ทำบทต่อๆ ไป
ได้ (เรื่องคุยกับครูนี้ต้องใช้วาทีศิลป์เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดคิดว่าพ่อแม่จะจัดการศึกษาแทน
โรงเรียน พุดไม่ดี คนที่รับกรรมก็คือลูกเรา)

5. ติดต่อเครือข่ายหัวอกเดียวกันที่ ศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีสมาคมส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษ และชมรมพัฒนาพรสวรรค์

.....